

บทที่ 1 บทนำ

ภูมิหลัง

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศเพราะการพัฒนาในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ย่อมต้องอาศัยพื้นฐานทางการศึกษา ทักษะคิด และค่านิยมหรือคุณธรรมของประชาชน โดยอาศัยกระบวนการต่างๆทั้งที่เป็นและไม่เป็นระเบียบแบบแผน ทั้งในและนอกระบบการศึกษา โดยเฉพาะในปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา จึงจำเป็นที่แต่ละประเทศจะต้องเรียนรู้ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และการแข่งขันในเวทีโลกที่มีอยู่ในระดับสูง โดยปัจจัยที่สำคัญก็คือ คุณภาพของคน

การจัดการศึกษาและระบบการเรียนรู้ที่มีคุณภาพจึงเป็นหัวใจของการพัฒนาคน และพัฒนาประเทศในทุกด้าน ประเทศต่าง ๆ ที่คำนึงถึงความสำคัญของการศึกษาล้วนให้ความสำคัญกับการประเมินผล ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบ ควบคุมคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การประเมินผลจึงเป็นเรื่องที่มีนัยทั้งในเชิงความเป็นเลิศของการศึกษา และประสิทธิภาพของการบริหารระบบการศึกษาที่ทุกฝ่ายต้องช่วยกันพัฒนาอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประเมินภายในซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการสถานศึกษา ให้เป็นไปตามเป้าหมาย (สุวิมล ว่องวานิช, 2543 : 1)

ในการจัดการศึกษาของประเทศไทย ในระยะที่ผ่านมาก็ได้พยายามในการพัฒนาคุณภาพการศึกษามาโดยตลอด แต่สภาพการศึกษาของประชากรไทยในปัจจุบันจะเห็นว่าผู้มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป มีการศึกษาเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประถมศึกษา ซึ่งต่ำกว่าประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น สิงคโปร์ เกาหลีใต้ และมาเลเซีย ในด้านคุณภาพการศึกษา ข้อมูลจากการประเมินของ IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) พบว่า ผลการเรียนคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษายังด้อยกว่าเช่นกัน และจากการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับมัธยมศึกษาของกรมวิชาการปี 2540 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของวิชาต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีค่าต่ำกว่าร้อยละ 50 คะแนนเฉลี่ยของวิชาคณิตศาสตร์ และ ฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้น ม.6 มีค่าไม่ถึงร้อยละ 30 แสดงว่านักเรียนทำข้อสอบได้ไม่ถึง 1 ใน 3 ของข้อสอบทั้งหมด นอกจากผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการแล้ว จริยธรรม คุณธรรม และความปลอดภัยของร่างกายและจิตใจ

ของเด็กไทยก็อยู่สภาวะเสี่ยงเช่นเดียวกัน ดังตัวอย่างของปัญหาภาษาเพศผิดที่แพร่ระบาดอยู่ในสถานศึกษาขณะนี้

ด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์นั้น จากการศึกษาของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) เกี่ยวกับการทำข้อสอบวิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ของสมาคมนานาชาติ เพื่อการประเมินผลทางการศึกษา พบว่า เด็กไทยทำคะแนนได้ดีสำหรับข้อสอบแบบเลือกตอบที่ใช้ทักษะพื้นฐาน เช่น การบวก ลบ คูณ หาร หรือข้อสอบที่ใช้ความจำ แต่ไม่สามารถทำข้อสอบที่เป็นโจทย์ปัญหาที่ต้องคิดวิเคราะห์ หรือที่ต้องเขียนคำตอบอธิบายยาวๆ แสดงให้เห็นถึงปัญหาในการคิดวิเคราะห์ หรือ การเรียบเรียงความคิดออกเป็นคำพูดไม่สามารถกระทำได้ในขณะที่ความสามารถดังกล่าวเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบัน ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าคุณภาพการศึกษาของไทยจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ หรือคุณธรรม จริยธรรม

ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาของไทย โดยเริ่มจากสถานศึกษาทุกแห่งดำเนินการพัฒนาคุณภาพของตนเอง ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษานั้น จะต้องมีการประกันคุณภาพภายในผสมผสานอยู่ในระบบการบริหารและการจัดการเรียนการสอน ตามปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาอันจะเป็นการสร้าง ความมั่นใจว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อให้เด็กไทยเป็นคนดี มีความสามารถและมีความสุข จะได้ช่วยกันสร้างสรรค์สังคมให้มีสันติสุข สิ่งแวดล้อมที่ ชัยยืน เศรษฐกิจมั่นคง สามารถร่วมมือและแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ได้อย่างมีศักดิ์ศรีในสังคมโลกต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 6)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้มีบทบัญญัติว่าด้วยการที่รัฐฯ ต้องจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติเพื่อเป็นหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป็นเข็มทิศชี้นำในการพัฒนาสังคมไทยให้ยั่งยืนมั่นคง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเป็นกฎหมายหลักทางด้านการศึกษาฉบับแรกของประเทศไทย ที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและมีเนื้อหาสาระอย่างละเอียด ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงในการจัดการที่เน้นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ข้อกำหนดในหมวดที่ 6 มาตรฐาน และการประกันคุณภาพการศึกษา ในมาตราที่ 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก และมาตราที่ 48 กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่า การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการประเมินตนเองทุกปี และต้อง

เปิดเผยผลการดำเนินงานของตนเองต่อสาธารณชน และพร้อมจะถูกตรวจสอบจากคณะกรรมการประเมินผลภายนอกทุก 5 ปี ทั้งนี้บุคลากรภายในสถานศึกษาตลอดจนคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผลและทำการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ส่งผลให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการประเมินผลภายในกรมต่าง ๆ ได้มีการดำเนินงานในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นระยะ ๆ โดยบางกรมมีการนำไปประคมความคิดเห็นแล้วนำมาปรับปรุงการดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายและสภาพการณ์ การดำเนินงานในเรื่องดังกล่าวของกรมต่าง ๆ จะพบปัญหาอุปสรรคบ้าง เช่นบุคลากรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบน้อย หน่วยงานขาดงบประมาณในการสนับสนุน และขาดบุคลากรที่ทำหน้าที่ด้านการประเมินคุณภาพ (กรมวิชาการ, 2543 : 4)

โดยเหตุที่องค์กรทางการศึกษาทุกแห่งมีหน้าที่พัฒนาคนเพื่อการสร้างสรรค์สังคม และพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการอาชีวศึกษาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรม เนื่องจากเป็นผู้ผลิตแรงงานที่มีฝีมือให้แก่สถานประกอบการต่าง ๆ ดังที่ นวรัฐนาม และ คอนนอร์ (Navaratnam and O' connor, 1993 : 113) ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะพื้นฐานของแรงงานมีความสัมพันธ์ต่อเศรษฐกิจจุลภาคและมหภาค รวมถึงการสร้างประเทศให้เข้าสู่การแข่งขันระดับนานาชาติ การประกันคุณภาพของการอาชีวศึกษาจึงมีความสำคัญและมีจุดเน้นในการพัฒนาทักษะของนักเรียน ขณะนี้การปฏิรูปการศึกษาเป็นกระแสที่เกิดขึ้นทั่วโลก เนื่องจากประเทศต่าง ๆ ตั้งความหวังไว้ว่า การศึกษาที่มีคุณภาพโดยเฉพาะการอาชีวศึกษาจะเป็นทางออกในการแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจและเป็นการลงทุนในระยะยาวเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : คำนำ)

จากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 โดยเฉพาะนโยบายด้านการศึกษาที่ว่า (สำนักนโยบายนและแผนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม, 2544 : 20-21)

รัฐบาลจะปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และฝึกอบรมได้ตลอดชีวิตและมีปัญญาเป็นทุนไว้สร้างงานและสร้างรายได้และนำประเทศให้รอดพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจและสังคม โดยยึดหลักการศึกษาสร้างชาติ สร้างคนและสร้างงาน ซึ่งนโยบายด้านการศึกษาที่ ส่วนหนึ่งได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาไว้ ดังรายละเอียดข้อ 12 คือ ปฏิรูปการอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพยิ่ง

ขึ้นและพัฒนาถึงระดับปริญญาตรี เพื่อตอบสนองต่อภาคเกษตร อุตสาหกรรม และภาคบริการ รวมทั้งสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เข้าฝึกทักษะในสถานประกอบการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาของประเทศ การอาชีวศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในส่วนของระบบการศึกษา เช่น โครงสร้างการบริหารจัดการ ครูและบุคลากรทางการศึกษา การจัดการเรียนการสอนและคุณภาพมาตรฐาน เป็นต้น แม้จะมีมาตรา 20 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้มีกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษาแยกออกมา และพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดการอาชีวศึกษาก็ยังไม่ได้ตราเป็นกฎหมายบังคับใช้ แต่เป็นที่เข้าใจว่าเนื้อหาสาระจะต้องสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อย่างแน่นอน

ความจำเป็นในการปฏิรูปการอาชีวศึกษา ก็คือ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คือ ดำเนินการหลักจัดการศึกษาให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และพัฒนาเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ก็มุ่งเน้นการสร้างความเป็นเอกภาพเชิงนโยบายแต่หลากหลายในการปฏิบัติ การกระจายอำนาจ การกำหนดมาตรฐาน และการประกันคุณภาพการศึกษา การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครูและการระดมทรัพยากร ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างคุณภาพแก่ผู้เรียน เนื่องจากผู้สำเร็จอาชีวศึกษาส่วนหนึ่งมักได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าทักษะฝีมือไม่สอดคล้องกับความต้องการ ลักษณะนิสัยยังไม่เป็นไปตามที่ต้องการ ตลอดจนการจัดการอาชีวศึกษาไม่กว้างขวางและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการเรียน เป็นต้น (ศิริพรรณ ชุมชุม, 2543 : 127)

กรมอาชีวศึกษา (2546 : 3) มีแนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาว่าการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นวิธีหรือกลยุทธ์ที่กำหนดแนวปฏิบัติหรือแนวในการจัดการศึกษาเป็นหลักประกันว่า นักเรียนมีคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

ในการบริหารจัดการหรือการดำเนินงานใด ๆ ให้มีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารระดับใด จำเป็นต้องมีการดำเนินงานที่เป็นระบบ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญคือ มีการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ การวางแผน การจัดสรรงบประมาณ การนำแผนไปปฏิบัติ และการประเมินผล เพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่จะสะท้อนกลับให้เห็นถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่เหียงใครรวมถึงปัญหาอุปสรรคที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพื่อนำไปใช้ในการวางแผนและดำเนินการในระยะต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การประเมินผลจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากในการบริหารงาน โดยเฉพาะในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมซึ่งมีวัตถุประสงค์ก็คือการมีผลกำไรสูงสุด จึงต้องพยายามหาแนวทางเพื่อพัฒนา

คุณภาพและประสิทธิภาพขององค์กรตลอดเวลา โดยใช้การประเมินผลเป็นกลไกสำคัญ ทั้งนี้เพื่อลดรายจ่าย พัฒนาคุณภาพสินค้าและเพิ่มความพึงพอใจให้ลูกค้า โดยเฉพาะในปัจจุบันสภาพการแข่งขันที่ความรุนแรงและกว้างขวางยิ่งขึ้น

จากการศึกษาการดำเนินงานติดตามประเมินผลของหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานพบว่า การติดตามประเมินผลในหน่วยงานทางการศึกษาซึ่งดำเนินการโดยกรมต่าง ๆ ที่อยู่ในกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัย ในภาพรวมส่วนใหญ่มีการดำเนินงานอยู่ค่อนข้างน้อย ทั้งในปัจจุบันและช่วงเวลาที่ผ่านมา 3-4 ปี การประเมินผลที่ดำเนินการส่วนใหญ่เป็นการประเมินโครงการตามนโยบายที่ได้รับมอบหมาย รองลงมาเป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาเพื่อคัดเลือกและยกย่องให้รางวัล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545 : คำนำ)

จากการสำรวจความพร้อมของสถานศึกษาทุกสังกัดทั่วประเทศ ในช่วงปลายปี 2541 ของโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการประเมินผลภายในสถานศึกษา ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยความร่วมมือจาก สุวิมล ว่องวานิช และคณะดำเนินการวิจัย ปรากฏว่าสถานศึกษาที่ได้สุ่มตัวอย่างจำนวน 63 แห่ง มีสถานศึกษามากกว่าครึ่งหนึ่งมิได้มีการประเมินผลภายในและไม่ได้ใช้การประเมินผลภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาคุณภาพให้เป็นที่น่าพอใจตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 5)

กรมและหน่วยงานทางการศึกษาต่าง ๆ ได้มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาในสังกัดได้นำไปเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินการเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้นำเสนอรูปแบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ในรูปของกิจกรรมการดำเนินงานเป็น 12 กิจกรรม สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้แบ่งการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาออกเป็น 6 ขั้นตอน ส่วนกรมสามัญศึกษา กรมวิชาการ และกองการศึกษาเทศบาล ได้ใช้กระบวนการตรวจสอบทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้เป็นกระบวนการหนึ่งของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาแทนการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งกรมสามัญศึกษาและกรมวิชาการแบ่งขั้นตอนการตรวจสอบ ทบทวนออกเป็นคณะ 5 ขั้นตอน และกองการศึกษาเทศบาลแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังรายละเอียดที่กล่าวไว้ในเรื่องระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ในบทที่ 2

สำหรับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา นับตั้งแต่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 เป็นต้นมา

ขณะนั้นยังไม่มีสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเกิดขึ้น ดังนั้นเรื่องการประกันคุณภาพการอาชีวศึกษาจึงยังไม่มีความแน่ชัดว่าจะใช้หลักเกณฑ์และระบบการประเมินของใคร ระหว่างการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือการอุดมศึกษา เพราะสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษามีการจัดการศึกษาทั้งระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ซึ่งเป็นการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และระดับประกาศนียบัตรวิชาเทคนิคชั้นสูง (ปทส.) เทียบเท่าปริญญาตรีซึ่งเป็นการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในปี พ.ศ. 2544 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมอาชีวศึกษา ได้จัดทำเอกสารประกอบการประชุมสัมมนาเรื่องการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก กลุ่มสถานศึกษาภาคกลางและภาคตะวันออก ซึ่งจัดระหว่างวันที่ 11-13 ธันวาคม 2544 ณ โรงแรมเวลาด จังหวัดนครปฐม แต่ในทางปฏิบัติแต่ละกองสถานศึกษาจะดำเนินการไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยสถานศึกษาสังกัดกองวิทยาลัยเทคนิคและกองวิทยาลัยอาชีวศึกษาหลายแห่งได้ใช้ระบบการประกันคุณภาพมาตรฐาน ISO 9000 เป็นเครื่องมือดำเนินการ แต่กองวิทยาลัยการอาชีพได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดแนวปฏิบัติเป็นเอกสารแนะนำการทำกิจกรรมเตรียมความพร้อมเพื่อรับการประเมินคุณภาพการศึกษาเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2544 โดยใช้ขั้นตอนและกระบวนการประเมินของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นแนวปฏิบัติ แต่ได้มีการกำหนดมาตรฐานการอาชีวศึกษาขึ้นใช้เอง โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ 1) ด้านนโยบาย 2) ด้านผู้เรียน 3) ด้านปัจจัย 4) ด้านกระบวนการ และ 5) ด้านมาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งมี 99 ตัวชี้วัด และยังมีสถานศึกษาอีกกว่าครึ่งหนึ่งของทั้งหมดยังไม่มีการประเมินภายในเพราะไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ประกอบกับตามรายงานการวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินผลภายในสถานศึกษาของสุวิมล ว่องวานิช (2543 : 26) กล่าวว่า

แม้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติจะกำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดมีหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพภายในของสถานศึกษา แต่เพื่อให้การประเมินผลภายในเป็นกลไกการตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างแท้จริง หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพร้อมให้การสนับสนุนส่งเสริมกระบวนการประเมินผลภายใน โดยปล่อยให้สถานศึกษามีอิสระในการดำเนินงานที่จะคิดพัฒนาระบบการประเมินผลภายในของตนเอง หน่วยงานต้นสังกัดไม่ควรมีการออกแบบระบบการประเมินผลภายในและสั่งการให้สถานศึกษาปฏิบัติตาม ทั้งนี้เพื่อให้ สถานศึกษาไม่ต้องทำงานซ้ำซ้อนและรู้สึกกังวลกับการถูกตรวจสอบ และเป็นการสร้างความเข้าใจใหม่ให้สถานศึกษาทำการประเมินตนเอง เพื่อตนเอง ได้รู้ตนเองและแก้ไขตนเอง ไม่ใช่ทำการประเมินเพื่อเสนอผลต่อหน่วยงานเบื้องบนเหมือนที่ผ่านมา

จากสภาพปัญหาและความไม่ชัดเจนดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 จึงเห็นว่าเป็นเรื่องใหม่และมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย และต้องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และประเทศชาติโดยใช้คุณภาพการศึกษาเป็นเครื่องมือให้เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมโดยรวมให้สามารถแข่งขันกับสังคมโลกได้ จึงได้เกิดแนวความคิดและสนใจในการดำเนินการวิจัยนี้ขึ้น เมื่อมารัฐบาลได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ทำให้มีสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเกิดขึ้นเป็นองค์กรหลักอีกองค์กรหนึ่งในกระทรวงศึกษาธิการ กรมอาชีวศึกษา (ชื่อเดิม) จึงได้มีการจัดทำคู่มือการประกันคุณภาพภายในอาชีวศึกษา และจัดทำมาตรฐานการอาชีวศึกษาขึ้นใหม่ เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติของตนเองขึ้น โดยได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้างานประกันคุณภาพการศึกษา เมื่อวันที่ 8 - 10 มกราคม 2547 ณ โรงแรมบางกอกพาเลส กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยได้นำระบบการประกันคุณภาพภายในอาชีวศึกษามาใช้ในการวิเคราะห์แนวทางและจัดทำคู่มือเป็นแบบสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายใน สถานศึกษาของแต่ละสถานศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 และเผยแพร่แก่สถานศึกษาอื่น ๆ ให้สามารถนำไปเป็นแนวปฏิบัติต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3
2. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3

ความสำคัญของการวิจัย

1. ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะได้แนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้กับบริบทของสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3
2. ผลการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นข้อมูลและแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ปฏิบัติ ดำเนินการประเมินคุณภาพภายในให้มีความสอดคล้องเหมาะสมมากยิ่งขึ้นและพร้อมรองรับการประเมินภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1 ประชากรที่ใช้ในขั้นการตรวจสอบความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาที่มีคุณวุฒิทางการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษาหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง และเคยปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาในหน่วยงานทางการศึกษาหรือในสถานศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี กลุ่มตัวอย่างของผู้เชี่ยวชาญ ได้จากการเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 17 คน

1.2 ประชากรที่ใช้ในขั้นการตรวจสอบความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ใช้ศึกษาจากประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร สถานศึกษาสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ซึ่งประกอบด้วยผู้อำนวยการวิทยาลัย ผู้ช่วยผู้อำนวยการวิทยาลัย หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้อำนวยการหรือผู้ช่วยผู้อำนวยการวิทยาลัยทั้งหมด จำนวน 16 วิทยาลัย ๆ ละ 4-5 คน รวม 72 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

2.1 ความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3

2.2 ความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3

3. ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษานี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 โดยผู้วิจัยใช้ระบบการประเมินตนเอง ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นการสร้างมาตรฐาน 2) ขั้นการเตรียมความพร้อม 3) ขั้นการวางแผนการประเมินตนเอง 4) ขั้นการลงมือประเมินตนเอง 5) ขั้นการเขียนรายงานและการเผยแพร่ และ 6) ขั้นการนำผลการประเมินไปใช้ แต่เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าขั้นการสร้างมาตรฐานเป็นการเตรียมพร้อมบุคลากรทุกคนให้มีจิตสำนึก เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการประเมินตนเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเตรียมความพร้อมของทรัพยากรด้านบุคคลด้านหนึ่ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์งานวิจัยของหน่วยงานและนักวิชาการต่าง ๆ ได้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

- 3.1 การเตรียมความพร้อม
- 3.2 การวางแผนการประเมินตนเอง
- 3.3 การประเมินตนเอง
- 3.4 การทำรายงานและการเผยแพร่
- 3.5 การนำผลการประเมินไปใช้

นิยามศัพท์เฉพาะ

การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการประเมินหรือการตรวจสอบ ทบทวนผลการดำเนินงานของสถานศึกษาที่กระทำโดยบุคลากรในสถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดของตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ช่วยในการปรับปรุงพัฒนางานให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ หรืออาจเรียกว่า การประเมินภายใน หรือการประเมินผลภายใน หรือการประเมินตนเองหรือ การประกันคุณภาพภายใน

แนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง วิธีดำเนินงานในการปรับปรุงองค์ประกอบย่อยของการประเมินผลการปฏิบัติงานภายในสถานศึกษาโดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมความพร้อม 2) การวางแผนการประเมินตนเอง 3) การประเมินตนเอง 4) การทำรายงานและการเผยแพร่ และ 5) การนำผลการประเมินไปใช้ โดยวัดจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษา ตามแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

สถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 หมายถึง หน่วยงาน และวิทยาลัยในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาใน 3 จังหวัด รวม 16 วิทยาลัย คือ

1. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 8 วิทยาลัย ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมการต่อเรือพระนครศรีอยุธยา วิทยาลัยเทคนิคอุตสาหกรรมยานยนต์ วิทยาลัยสารพัดช่างพระนครศรีอยุธยา วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสุนัขศิลป์บางไทร วิทยาลัยการอาชีพเสนา วิทยาลัยการอาชีพพมหาราช
2. จังหวัดอ่างทอง จำนวน 3 วิทยาลัย ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคอ่างทอง วิทยาลัยการอาชีพวิเศษชัยชาญ วิทยาลัยการอาชีพโพธิ์ทอง
3. จังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 5 วิทยาลัย ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคสิงห์บุรี วิทยาลัยเทคนิคสิงห์บุรี แห่งที่ 2 วิทยาลัยอาชีวศึกษาสิงห์บุรี วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสิงห์บุรี วิทยาลัยการอาชีพอินทร์บุรี

สถานศึกษา หมายถึง วิทยาลัยในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3

ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องการประเมินคุณภาพ ภายในสถานศึกษา อาจเป็นผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา หรือบุคลากรทางการศึกษา ที่มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท ทางการศึกษา และปฏิบัติงานทางการศึกษามาไม่น้อยกว่า 5 ปี

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการวิทยาลัย หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการวิทยาลัยและผู้ช่วยผู้อำนวยการวิทยาลัย หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยผู้อำนวยการวิทยาลัย

ความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายใน สถานศึกษา หมายถึง รายละเอียด องค์ประกอบ ขั้นตอนกิจกรรม ตามรายการต่าง ๆ ที่ระบุไว้ นั้นมีความสอดคล้องตรงกับแนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 โดยวัดจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ตามแบบสอบถามที่ ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายใน สถานศึกษา หมายถึง รายละเอียด องค์ประกอบ ขั้นตอนกิจกรรม ตามรายการต่าง ๆ ที่ระบุไว้ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงภายใต้บริบทของสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 โดยวัดจากความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ตามแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

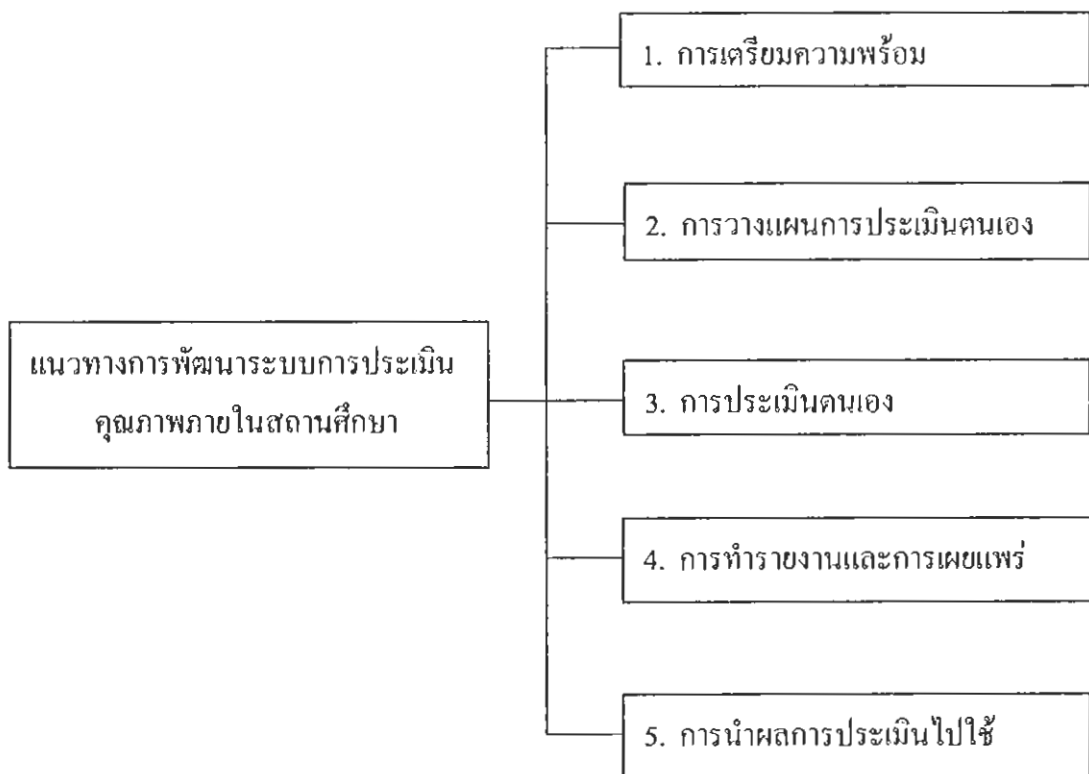
กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 3 ได้จากการศึกษาและสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา หรือการตรวจสอบทบทวน กระบวนการประกัน คุณภาพการศึกษา ของหน่วยงานและนักวิชาการต่าง ๆ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 24-26) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544 : 31-40) กรมสามัญศึกษา (2542 : 10-12) กรมอาชีวศึกษา (2546 : 15-19) กองการศึกษาเทศบาล (2544 : 15-21) สถาบันราชภัฏ (2544 : 11-13) และกรมวิชาการ (2544 : 10-11) สัมฤทธิ์ กางเพ็ญ (2544 : 41-42) ซึ่งพอสรุปจากตารางการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ดังตารางที่ 2 หน้า 52-53 โดยผู้วิจัยใช้ระบบการประเมินตนเอง ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นการสร้างความตระหนัก 2) ขั้นการเตรียมความพร้อม 3) ขั้นการวางแผนการประเมินตนเอง 4) ขั้นการลงมือประเมินตนเอง 5) ขั้นการเขียนรายงานและ

การเผยแพร่ และ 6) ขั้นการนำผลการประเมินไปใช้ แต่เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าขั้นการสร้างความตระหนักเป็นการเตรียมพร้อมบุคลากรทุกคนให้มีจิตสำนึก เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการประเมินตนเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเตรียมความพร้อมของทรัพยากรด้านบุคคลด้านหนึ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ผลการสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. การเตรียมความพร้อม
2. การวางแผนการประเมินตนเอง
3. การประเมินตนเอง
4. การทำรายงานและการเผยแพร่
5. การนำผลการประเมินไปใช้

โดยสรุปเป็นภาพประกอบได้ ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย